

Herfst 2015

Het Groene Blad

CONTACTBLAD IVN Veenendaal-Rhenen

Kroedwusj
Slenterpaadjes
Vlechthebben

BELEEF DE NATUUR!

Contactpersonen werkgroepen

excursies

Jannie v.d. Linden
0318 – 522583
excursies@ivnveenendaal-rhenen.nl

mediatheek

Suze Hörchner
0318 – 513613
mediatheek@ivnveenendaal-rhenen.nl

natuurpaden

Esther Dijkers
0318 – 656448
natuurpaden@ivnveenendaal-rhenen.nl

vogelwerkgroep

Lidia den Oudendammer
0318 - 515542
lidia.den.oudendammer@gmail.com

werkgroep scholen V'daal

Jannie v.d. Linden
0318 – 522583
scholenwg@ivnveenendaal-rhenen.nl

werkgroep scholen Rhenen

Bert Berg
0318 - 472145 of 06-33106173
bberg@hetnet.nl

werkgroep planten

Ina Kok
0318-620845
inakokklosse@hotmail.com

weidevogelbescherming

Roelof de Jong
0317 – 614941
rtdejong@planet.nl

groene blad & internet site

Peter van Krugten
0318 – 510041
pjvankrugten@hetnet.nl

"de Groenlingen"

John Ikkink
0318 – 506521
john.ikkink@ivnveenendaal-rhenen.nl

themamiddagen

Nanda Hendriksen
0318 – 514759
nandahendriksen@gmail.com

NatuurWerkt!

Bert Berg
0318 - 472145 of
06 - 14048655
bberg@hetnet.nl

bomen en openbaar groen

Carlo van de Weerd
0318 – 561134
kh.vd.weerd@hccnet.nl

"de Zwammen"

Martijn Stip
0317 – 619935
stip.reijnierse-t@telfort.nl

natuurtuin Diddersgoed

vacant

tuin "Groenhof"

Saskia H.M. Koolen
0318 – 795452
hmkoolen@online.nl

werkgroep PR

Peter van Krugten
0318 – 510041
pr@ivnveenendaal-rhenen.nl

De Groenhof

De Groenhof is het verenigingsgebouw van het IVN Veenendaal-Rhenen. Hier is ook onze mediatheek gevestigd. Locatie: Karel Fabritiusstraat 3, 3904TG Veenendaal. Email: groenhof@ivnveenendaal-rhenen.nl. Telefoon: 0318-589555. Bij geen gehoor: Suze Hörchner, 0318-513613.

Openingstijden mediatheek: woensdag 14.00 – 16.00 uur. Tijdens schoolvakanties in juli en augustus gesloten. Email: mediatheek@ivnveenendaal-rhenen.nl.

HUIBERS
ELECTRA B.V.
Sinds 1948

Elektrotechniek & Elektrovakzaak

Laan der techniek 3
www.huiberselectra.nl

Veenendaal
Tel.: 0318 – 513245

Hado Groen Techniek
Bos Tuin en Parkmachines
Munnikenweg 155 Veenendaal / Renswoude
www.hadogroentechniek.nl
0318 – 517879 of 511006

Merkdealer van

Het Groene Blad

Van binnen uit

Als het najaarsnummer van het Groene Blad op de deurmat valt zijn de korte dagen al weer aangebroken. Voor sommigen iets wat niet snel genoeg voorbij kan gaan. Voor anderen een uitgelezen mogelijkheid te genieten van de natuur in rust, de mogelijkheid gebruiken om tussen bladerloze takken meer dieren te kunnen waarnemen dan de zomer mogelijk maakt.

Vooraf in de tuin zijn onze wintergasten, aangetrokken door de vetbollen, de graansilo's en ander lekkers dat zich, al dan niet bewust, in de tuin bevindt, het waarnemen om vele redenen meer dan waard.

De roodborstjes, uit het noorden gekomen in oktober, laten nog luid hun zang horen, nieuwsgierig naar de tuinman die de tuin winterklaar maakt. Onze roodborsten zijn dan al naar wat warmere zuidelijke streken verkast. Mussen, vinken in alle soorten (ik heb vaak goudvinken in de tuin gehad, een appelvink gespot, putters die zich bij mij al jaren niet meer laten zien maar waar ik bijna elke dag naar kan uitkijken, groenlingen), de vele mezen, het kwebbelen van een groep staartmezen, de boomklever, met enige regelmaat ook een grote bonte specht, gaai, en dan heb in ze nog niet allemaal genoemd. Heerlijk om zo van je tuin of een rustig parkje in de buurt te genieten van een van de vele mooie dagen die de herfst en de winter nog steeds in petto heeft.

Wat voor winter het wordt kan ik niet zeggen. Al zijn er meteorologen die een warme winter voorspellen. El Niño doet weer van zich, in meer dan volle hevigheid, spreken. Dit heeft al de nodige ongewenste veranderingen in het weerbeeld over de hele aarde, en ook in Europa, te weeg gebracht. En het zou best eens aanleiding kunnen zijn tot een warme zomer.

Misschien een lang najaar met veel paddenstoelen waar de meeste van u in het bos al vele van zullen hebben waargenomen, soms hele boomstronken vol.

Ik hoop op vele heldere koele nachten om van een fraai uitspannel te genieten. Orion staat prominent aan de zuidelijke hemel. Zoek een echt donker plekje op. Ver van de storende overdadige, en volgens mij soms ongewenste, nachtverlichting en geniet van het uitzicht dat de hemel biedt. Kijkend naar de geschiedenis van het heelal. Dit alles is ons thuis, hier wonen wij. De aarde, dat kleine plekje in de bijna oneindigheid van het heelal, ons thuis. Een plek om te koesteren, om ervan te genieten, te beleven, en er voorzichtig mee te zijn.

Een heel mooi najaar toegewenst. Geniet er van! En veel leesplezier met dit nummer van het Groene blad.

Nico Bosman

Herfst 2015

3	Van binnen uit
5	Coördinator vogelwerkgroep gezocht
6	Excursie Blauwe Kamer
8	Slenterpaadjes
10	Herfstexcursie
12	Vlechthekken
15	Kroedwusj
17	Promotie weidevogelwerkgroep

COLOFON

Het Groene Blad, het contactblad voor leden en donateurs van IVN Veenendaal-Rhenen verschijnt 4 à 5 maal per jaar. De sluitingsdatum voor het winternummer is 5 november 2015. Gegevens over de jaarplanning zijn te vinden op onze website onder werkgroepen, Groene Blad en Internetsite.

REDACTIE:

Peter Beart

redactie@ivnveenendaal-rhenen.nl

Foto voor- en achterpagina: Tineke Wouda

BESTUUR

VOORZITTER:

Nico Bosman, tel. 0318-524696

voorzitter@ivnveenendaal-rhenen.nl

SECRETARIS:

Huub de kock, tel. 0318-515224

secretariaat@ivnveenendaal-rhenen.nl

PENNINGMEESTER:

Jan van 't Veer, tel. 0318-526850

penningmeester@ivnveenendaal-rhenen.nl

NL95 INGB 0004 7381 18

t.n.v. IVN Veenendaal

FIETS WERELD
Ellekoot
 Dirk Methorst
 www.fietswereldmethorst.nl
 Veenslag 15 | Veenendaal
 0318 - 52 56 60

Voor
 vakkundig
 Advies en
 Reparaties !!

installatiebedrijf
Bouman

- Waarborg installateur voor gas- en watertechnische installaties
- Dakbedekkingen
- Aanleg, onderhoud cv-installaties en gastoestellen
- Riolerings
- Lood- en zinkwerken
- Installeren van sanitair
- Ventilatie & aircosystemen

Postbus 307, 3900 AH Veenendaal
 Bezoekadres: Generatorstraat 9, 3903 LH Veenendaal
 Telefoon (0318) 51 00 01, Fax (0318) 54 38 57
info@boumaninstallatie.nl
www.boumaninstallatie.nl

Lid van
UNETO-VNI

VAN BAAREN
 DIERVOEDERS

*Heeft alles
 voor uw huisdieren!*

Cuneraweg 385 Rhenen Tel. 0318 - 52 17 90

O

[MEENT & BOUMAN] kunst met bloemen
 business & at home

davidsplein 11 3905 az veenendaal
 0318-510106 info@meent-bouman.nl
www.meent-bouman.nl

Coördinator vogelwerkgroep gezocht

Gezocht:

Enthousiaste vogelaar die aanstekelijk wil werken.

Samen met andere leden van de vogelwerkgroep een vogelkijk programma opstellen:

- Welke gebieden gaan we in 2016 bezoeken?
- Hoe vaak willen we met elkaar op pad?
- Ver(der) weg of dichtbij?
- Zijn er nog andere activiteiten waar mensen enthousiast van worden:
- Vogellezingen?
- Vogelcursussen?
- Hoe zouden we vogels kunnen beschermen?

“Vogelen” is hot. Steeds meer tv-programma’s besteden aandacht aan deze hobby, b.v. Baardmannetjes, Op zoek naar de Condor, BBC –Natuurfilms. Op welke wijze kunnen we daarop inspelen zodat ook andere leden en niet leden geboeid worden door vogels?

Om al deze vragen en antwoorden bij elkaar te brengen is een coördinator nodig. Na 10 jaar is het tijd dat er nieuwe inspiratie komt. Wie wil de “kijker” van mij overnemen? Neem gerust contact met me op als je denkt “ja, dat is wel iets voor mij” of als je meer wilt weten.

Lidia den Oudendammer
Vertrekkend coördinator van de vogelwerkgroep
0318-515542
lidia.den.oudendammer@gmail.com

Excursies Blauwe Kamer 2015

Met veel plezier hebben de gidsen van IVN scholenwerkgroep Veenendaal/Rhenen de excursies in mei en juni gegeven. Zes scholen deden mee en 201 kinderen hebben aan de rondgang meegedaan. Het weer werkte mee, dus alle excursies konden doorgaan. Onderstaand zal ik wat voorvallen aan de hand van wat foto's beschrijven, om aan te geven dat er van alle kanten aan enthousiasme geen gebrek was.

Door tijdgebrek om alles te kunnen zien worden de kinderen in groepen verdeeld en bezoeken de vogelhut, de fabriek of maken een rondgang door de uiterwaarden. Leuk zou het zijn als ze na afloop elkaar kunnen vertellen wat zij in hun groep beleefd hebben. Belangrijk voor de gidsen is dat kinderen de natuur beleven en het plezierig vinden buiten in de natuur te zijn en al hun zintuigen gebruiken.

De neus komt aan de beurt als een kind in een koeienvlaid stapte van een Galloway en bijna moet overgeven bij het glibberige gevoel. Er wordt opeens anders naar gekeken als je vertelt dat ze meegewerkt hebben aan de zaadverspreiding en dus goed werk verricht hebben. Aandacht is er ook voor de grondsoorten en hoe die daar gekomen zijn. Laten voelen hoe klei van vieze modder op kan drogen tot een wondermiddel dat je huid lekker zacht maakt. Het ligt hier zo maar voor het oprapen. In schoonheidssalons moet men voor een modderbehandeling een vermogen neertellen. In de vorige eeuw ontdekte men dat van klei bakstenen gefabriceerd konden worden. Gebouwen, nu als ruïne vervallen, doen dienst als huisvesting van vleermuizen, getuigen nog van dit verleden.

Aandacht is er ook voor de planten families. Kenmerken ontdekken die bij bepaalde soorten hetzelfde zijn en daarom tot één familie horen. Waarom is de ene steel, rond, vierkant, behaard of stekelig. Een klaverbloem ziet er heel anders uit dan een vergeet-mij-niet. Ze hoeven ze niet bij naam te noemen, maar ontdekken dat er verschillen zijn en leren zo dat ze tot een bepaalde familie behoren. Met kleefkruid kun je modeontwerpster worden: als je een beetje creatief bent, maak je van een simpel shirt een creatie. Van watermunt kun je muntthee maken. Genoeg materiaal om zintuigen te prikkelen.

Vuile handen konden in de Rijn schoongewassen worden. De kinderen van de Cuneraschool bouwden op het zandstrand een dam en meenden veilig te zijn achter die dijk. Toen een groot schip passeerde, zoog het water weg en ontdekten de kinderen allerlei schaaldieren, die ze snel wilden pakken. De gids vertelde dat ze achter de dijk moesten gaan staan en kijken wat er gebeurde. Nadat het schip voorbijgevaren was, ontstond een tsunami die de dijk weg speelde.

Het gevaar van spelen tussen de kribben aan de Rijn was hiermee voor alle kinderen duidelijk. Bij thuiskomst vertelde een kind aan haar moeder dat ze volgend jaar maar bleef zitten, want dan kon ze weer mee naar de Blauwe Kamer. Geen zorgen, het kind is clever genoeg om over te gaan. Wat vond deze groep kinderen het leukste van de rondleiding? Precies, het bouwen van de dam.

Volgend jaar zal Inez Kerkhof via de gemeente Rhenen de scholen weer uitnodigen voor de rondleiding door de Blauwe Kamer. De gidsen Erna, Tjibbe, Roel, Ernst, Frida, Wim, Wei Wei, Cathrien en Gerda, gecoördineerd door Bert Berg, staan dan weer graag paraat om de rondleidingen te verzorgen.

Namens scholenwerkgroep Veenendaal/Rhenen, Gerda Broere-Mientjes.

2016

Volgend jaar worden er weer excursies naar de Blauwe Kamer georganiseerd.

“Ook het stappen in een koeienvla is een mooi leermoment”

**Rabo Mobiel-
bankieren.**

**Gemakkelijk,
handig en
overal.**

Snel en eenvoudig bankzaken regelen met uw tablet of mobiel.
Thuis of onderweg, er zijn momenten dat u even uw saldo wilt checken, bij- en afschrijvingen wilt bekijken of geld wilt overboeken. Met de Rabo Bankieren app op uw tablet of mobiel kunt u dit snel en overal doen.
Meer weten? Ga naar rabobank.nl/mobielbankieren

Samen sterker

Rabobank

Slenterpaadjes

De herfst begint bij mij al in augustus. Als ik 's morgens over mijn tuinpad naar de schuur loop, om de kipjes te verzorgen, moet je al door de spinnenwebben heen. Grote, kleine. Allerlei soorten. De druiven waar hier en daar nog een verdwaalde druif bungelt, zijn met veel smaak verorberd door de merels en lijsters. Ze hebben een ware orgie gehad. Het was een oorverdovend gekwetter en geruzie om de lekkerste als eerst in te pikken.

De lijsterbessen, die al vroeg diep oranje waren, zijn al verdwenen. Wat rest is het gele blad, wat soms al een beetje bruin, verdord naar beneden dwarrelt. De paarse callicarpa bessen, waren binnen een week op. Zelfs de huismussen laten zich niet onbetuigd.

Op de hei prijkt het pijpenstrootje tussen de vale heide, hier en daar zie je nog een paarse gloed. De vliegenschimmelen hebben de eerste plaats gekregen bij iedereen die een herfstwandeling gaat maken. Want je hoopt nog steeds dat je kabouter Spillebeen tegenkomt. Een goed paddenstoelenjaar, warme zomer, met overvloedige regenbuien, ja dan schieten ze ook gelijk als paddenstoelen uit de grond.

Berkenboleten

Vorig jaar waren er sinds jaren weer cantharellen. In de vijftiger jaren zijn ze massaal geplukt, tot de allerkleinste toe. Als kind wist ik ze ook te vinden, nu na al die jaren zijn ze er weer. Op dezelfde plaatsen in de bossen, waar ik nu ook nog steeds kom. De grote sponszwammen, aan de voet van de Douglas sparren, die door de Oostblokkers massaal weg geroofd worden. Ineens kale beukenstammen, waar je nog kon zien waar de tonderzwammen gezeten hebben. Jammer, ons land is klein en heeft geen uitgestrekte bossen waar je dagenlang kan (ver)dwalen.

Langs de graslanden en de knisperende rietvelden, zie je de vergane glorie, van de distels. De pluizen steken er hier en daar nog uit, wachtend op de vogeltjes, die nog een zaadje meepikken. In de zwarte elzen de staartmeesjes en de puttertjes die golvend van boom naar boom zwerven. Erboven zweven de buizerds, die af en toe weggepest worden door een stelletje kraaien. Je zou zeggen, een buizerd kan makkelijke een kraai aan, maar of het de verregaande brutaliteit is, dat ze toch op de wieken gaan?

Een van de grootste zoogdieren in ons land is de das. Niet iets wat je dagelijks tegenkomt. Dit jaar, 2015, is het jaar van de das. Beschermd, want 50 jaar geleden werd hij nog ernstig bedreigd in ons land, maar dankzij een geslaagde reddingsoperatie, zijn de aantallen en de verspreiding flink toegenomen. Bij mij in de omgeving zijn er ook dassenburchten, o.a. op Plantage Willem drie, tussen Elst en Rhenen. Hun burchten worden generaties lang gebruikt en kunnen eeuwenoud worden. De burcht heeft drie tot tien ingangen. Voor de ingangen liggen vaak hopen aarde en oud nestmateriaal. Dat zijn varens, droog gras en bladeren. Het nestmateriaal wordt tussen kin en voorpoten ingeklemd een achterwaarts de gangen in gebracht. De toiletten zijn ondiepe gegraven putten waar de uitwerpselen worden achtergelaten. Zo markeren ze het territorium. Dat is soms dertig tot vijftig hectaren groot.

Afgezaagde boom met zwammen

De das is een nachtdier. Tegen de schemering kun je hem nog wel eens spotten. Maar hier in de bossen mag je een uur na zonsondergang en een uur voor zonsopgang niet komen. Ik ben het er mee eens, dan wordt de natuur niet verstoord. En mochten er stropers zijn, dan kunnen die door de bevoegde instanties aangepakt worden. De das is een alleseter. Regenwormen, insectenlarven, maar ook vruchten en knollen, gras, planten, zoals klaver en een kikker of egel, versmaden ze niet. Van een broedende vogel die zijn nest op de grond heeft, pikt hij ook een eitje mee.

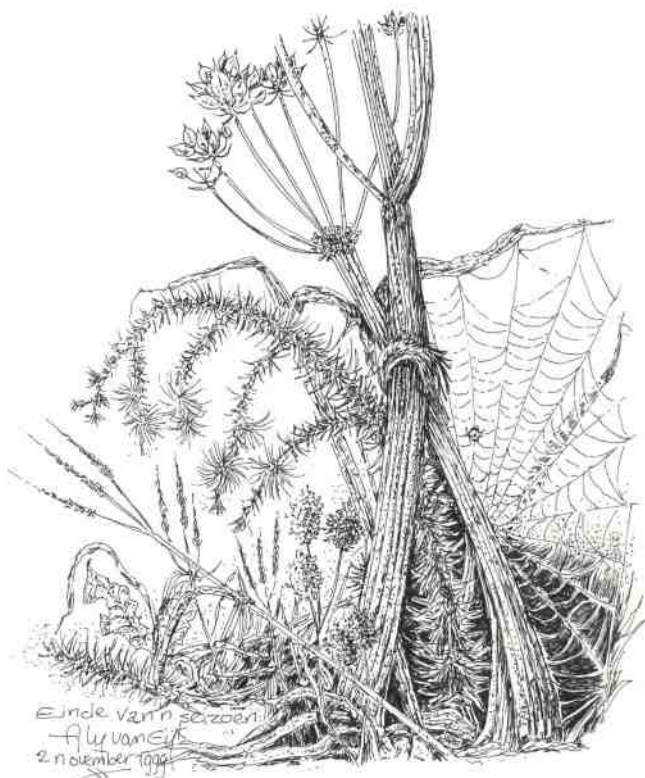
De paartijd duurt van februari tot mei, maar daarbuiten vinden ook nog paringen plaats. De eigenlijke draagtijd duurt slechts zeven weken, maar wordt verlengd met drie tot tien maanden. De worp bestaat uit één tot vijf jongen. Ze zijn dan blind en roze, met een dun grijs vachtje. Na vijf weken gaan de oogjes open en na een week of zes breekt het melkgebit door. Met twaalf weken hebben ze hun volwassen gebit. Na acht weken verlaten ze voor het eerst de burcht. De zoogtijd duurt twaalf weken.

Meestal blijven de dassen hun hele leven bij hun burcht. Af en toe verlaten mannetjes hun burcht, om ergens anders hun geluk te beproeven. Het verschil tussen mannetjes en vrouwtjes is goed te zien aan de wat bredere staart die de vrouwtjes hebben. De schofthoogte is dertig centimeter. Het gewicht is in de winter zwaarder dan in de lente. Een winterslaap houden ze er niet op na. 7-14 kilogram bij de dames en de heren 9-17 kilo. In het wild worden dassen maximaal veertien jaar oud, in gevangenschap zestien jaar. Helaas, komen er veel in het verkeer om. Dankzij de inzet van Stichting Das en Boom, is er planologisch voor gezorgd dat er veiliger gebieden zijn, die op elkaar aan sluiten. Ze vangen nog steeds dassen op.

Vliegenzwammen

In het najaar zie en hoor je overal ganzen. Tot op zeer grote hoogte hoor je ze 's nachts overkomen. Als er uit het hoge noorden grote groepen overvliegen, in de bekende V-vormen, weet je dat de vorst eraan komt. De ganzen vliegen voor de vorstgrens uit. Een van de vreemde eenden in de bijt is de Canadese gans. Er is een grote en een kleine. Broeden doen ze in Noord-Amerika: in Alaska onder andere. Het is een makkelijk herkenbare soort, die veelvuldig in ons land voorkomt. Het zijn bijna allemaal afstammelingen van de ganzen, die hier voor de jacht zijn uitgezet. Wel is het zo, dat de Canadese gans regelmatig met andere ganzen kruisen. Ze broeden bij meren, moerassen en langs rivieren. Fourageren doen ze net als de andere ganzen op de graslanden. Maar in de zomer lusten ze ook graag de zomertarwe. Ze lijken een beetje op de brandgans en de rotgans. Aly van Eijk.

Bijna vergaan

Canadese gans

Herfstexcursie scholenwerkgroep

Al heel wat jaren biedt de Scholenwerkgroep Veenendaal excursies aan voor groepen 6 van alle basisscholen in Veenendaal. Zij kunnen kiezen uit een herfstexcursie of een slotjesexcursie.

De laatste jaren liep het animo voor de herfstexcursies wat terug. Wij liepen dan een route in een stuk bos en vertelden de kinderen over de herfstverschijnselen die we onderweg tegenkwamen: paddenstoelen, vallend blad, vruchten enz. Kortom een 'klassieke' excursie. Dat dit niet helemaal meer aansloot verwoordde een van de kinderen heel duidelijk: Ik vind het écht wel mooi hier in het bos, maar moeten we bij elke paddenstoel stil blijven staan?!

Toen daarna ook nog de weg langs kasteel Prattenburg gesloten werd en het bos van Staatsbosbeheer niet langer met auto's bereikt kon worden, was dit het laatste duwtje om onze herfstactiviteit over een andere boeg te gooien.

We besloten er een opdrachttocht van te maken, die plaats zou gaan vinden op Kwinteloijen. Om geïnspireerd te raken struinden enkele Scholenwerkgroepleden er rond, vonden een geschikte route en bedachten passende opdrachten.

Voortaan vullen we IVN-rugzakken met een routekaart en kompas, met een boommeter, zoekkaarten van paddenstoelen, krijtjes, papier en loepjes en gaan op pad. De kinderen lezen de opdrachten, krijgen taken als tassendrager of kompas houder, werken samen bij het uitvoeren van de opdrachten en zoeken op een actieve manier hun weg door het herfstbos.

In het najaar van 2014 hebben we deze tocht uitgeprobeerd en vol enthousiasme bieden we ook dit jaar deze tocht weer aan.

We zijn benieuwd wie er dit jaar met de Scholenwerkgroep Veenendaal mee zullen gaan op herfsttocht in Kwinteloijen! Leerkrachten meld je aan bij de Scholenwerkgroep en laat de kinderen genieten van onze prachtige natuur!

De Scholenwerkgroep

Herfstbos

Judasoren

Kostgangerboleet

Vlechtheggen

Het vlechten van heggen, een ambacht uit vervlogen tijden - Maar niet heus !

Onlangs geplaatst op de "Nationale Inventaris Immaterieel Cultureel Erfgoed Nederland". Tot in de middeleeuwen werden vlechtheggen van, voornamelijk meidoorn, gebruikt om vee en wild uit de eng te houden. En tot aan de uitvinding van het prikkeldraad werden ze gebruikt als erfafscheiding van tuinen en landerijen. Sinds de prehistorie tot aan de betaalbaarheid van stenen stadswallen werden ze ook gebruikt als verdedigingslinie tegen aanvallers, dieven en andere gespuis.

(Vlecht-)heggen en houtwallen zijn ook, gedurende duizenden jaren, leveranciers geweest van brandhout, geriefhout en voedsel voor mens en dier. Vlechtheggen vormen de perfecte biotoop voor insecten, waaronder wilde bijen, zangvogels en kleine zoogdieren. En helemaal wanneer de heg aangevuld wordt met een strook wilde bloemen. Het zijn ecologische verbindingsstroken. Deze biotoop van plant en dier biedt een natuurlijke bescherming van moestuinen en landbouw gewassen tegen plagen en stormen. Het is een plek waar de biodiversiteit welig tiert.

Om deze redenen heeft het "Nederlands Centrum voor Volkscultuur en Immaterieel Erfgoed" besloten dat het ambacht van Heggenvlechten meer dan waardig is om geplaatst te worden op de Nationale Inventaris Immaterieel Cultureel Erfgoed Nederland. Het mag ook als bijzonder beschouwd worden dat het ambacht van Heggenvlechten de eerste activiteit is op het register dat met levend materiaal werkt.

"De Nationale Inventaris Immaterieel Cultureel Erfgoed Nederland brengt het immaterieel erfgoed in kaart en helpt gemeenschappen om hun traditie door te geven aan volgende generaties. Het samenstellen van de Nationale Inventaris is één van de verplichtingen die het Koninkrijk Nederland op zich nam met het ratificeren van het UNESCO Verdrag ter Bescherming van het Immaterieel Cultureel Erfgoed." Zie <http://immaterieelerfgoed.nl/>

Het Heggenvlechten, dat als ambacht in Nederland geheel verdwenen was, wordt uitgedragen door de Stichting Heg&Landschap door:

- **Werk in het veld:** het stimuleren van de aanleg van nieuwe heggen en het verbeteren van de kwaliteit van onderhoud en beheer.
- **Kennis uitwisseling:** het verspreiden van kennis en vaardigheden over het belang van heggen, moderne toepassingsmogelijkheden en goed, aangepast beheer. Als het nodig is nieuwe kennis ontwikkelen.
- **Leerpunten te formuleren** voor beter beleid en regelgeving.

Heggen vlechten

De Stichting doet dit niet in haar eentje, maar wil mensen en organisaties enthousiast maken, ondersteunen en betrekken bij het vormgeven en uitvoeren van activiteiten. De Stichting Heg&Landschap is in 2003 opgericht en heeft geen winstoogmerk. Zie <http://www.hegenlandschap.nl/>

Het ambacht zelf wordt beoefend en uitgedragen door het **Nederlandse Gilde van Heggenvlechters**.

Als een goed Gilde betaamt, zal ze zorgdragen voor de opleiding van leerlingen en gezellen die op hun beurt, het ambacht voor volgende generaties zullen veiligstellen.

Het Gilde heeft (nog) geen eigen website. Er kan contact opgenomen worden via de website van de Stichting Heg&Landschap.

Natuurlijk heeft men **plantmateriaal** nodig voor het aanleggen van nieuwe heggen en houtwallen. In beperkte hoeveelheden van 25 tot 1.000 stuks, kan men jaarlijks terecht bij Bureau Heggen. Deze kleine onderneming levert uitsluitend plantmateriaal van gecertificeerd Nederlands inlandse oorsprong. Zie: <http://www.heggen.nu/>

Begin 2016 zal Francis van der Linden, van IVN-afd. Veenendaal-Rhenen, een **demonstratie** Heggenvlechten geven in het natuurtuin Diddersgoed te Veenendaal. Deze demonstratie zal aangegeven worden in de publieksactiviteiten folder van de afdeling die in december a.s. zal verschijnen. Zie daarvoor de website: <https://ivn.nl/afdeling/veenendaal-rhenen-eo/publikaties/publieksactiviteitenfolder>

Immaterieel Cultureel Erfgoed

Certificaat

Vlechtheggen

Vlechtheggen

MARIA TEN HEMELOPNEMING

MARIA ONTSLAPEN

ZEGENING VAN DE KRUIDEN

'KROEDWUSJ'

Op 15 augustus viert de Katholieke Kerk het feest van Maria-Ten-Hemel-Opneming. Op deze dag wordt herdacht dat Maria na haar dood met lichaam en ziel door God in de

Graansoorten

In het zuiden zijn tarwe en rogge de meest voor de hand liggende graansoorten. In het noordelijkste puntje van de provincie Limburg schijnen haverpluimen in het boeket thuis te horen.

Boomvrucht

Als boomvrucht is meestal de walnoot in de "kroedwusj" present. Het walnotenblad is samengesteld uit zeven blaadjes. Beweerd wordt dat de bliksem nooit in een notenboom inslaat. In vroeger tijd plantte men bij nagenoeg elke boerderij een notenboom. Men deed dit niet alleen voor de opbrengst van de noten, maar ook voor de lichte van de sierlijke boomkroon en omdat het loof van de walnoot door de aparte geur hinderlijke insecten weert.

Maar zoals gezegd: ieder zijn smaak. Ik weet nog dat er naast de "verplichte

hemel werd opgenomen. Jezus is verrezen, opgenomen in de heerlijkheid van de Vader. Maria deelt in de heerlijkheid die haar Zoon ten deel gevallen is. Het feest van Maria-Ten-Hemel-Opneming ontstond in het oosten en werd in de 7e eeuw door de kerk in Rome overgenomen.

DE KROEDWUSJ

Het zegenen van de Kroedwusj, een bosje (wusj) van kruiden (kroed) gebeurt in vele Limburgse dorpen jaarlijks op deze dag. Het is een boeket met zeven veldkruiden die de bezitter ervan moet beschermen tegen allerlei onheil zoals het inslaan van de bliksem.

De kruiden worden samengebonden met lichtblauwe linten die een lengte van zeven el hebben. Men neemt ze mee naar de kerk om gezegend te worden en hangt ze op boven de deur van het huis of van de stal. Bij onheil worden een paar takjes eruit in het haardvuur geworpen. Vaak wordt hierbij gebeden op voorspraak van Maria. De kruiden werden in het verleden ook gebruikt als geneesmiddel voor mens en dier. Op Sint-Jan, het feest van Johannes de Doper, werd het de inmiddels gedroogde "Kroedwusj" verbrand. Dit gebruik is bekend als het Sint-Jansvuur.

SAMENSTELLING KRUIDENBUNDEL

De kroedwusj is samengesteld volgens een traditioneel recept van zeven kruiden, bloemen en korenaren: twee graansoorten, twee kruiden met geneeskrachtige werking, twee kruiden die het onweer kunnen weren

samenstelling" onder andere Dahlia's en Asters toegevoegd werden. Deze bloemen stonden namelijk half augustus in bijna in iedere boerentuin te bloeien.

KRUIDENZEGEN OP MARIA HEMELVAART

V. Onze hulp is in de Naam der Heren.
A. Die Hemel en aarde gemaakt heeft.
V. Laat ons bidden.

Almachtige eeuwige God,
Gij hebt hemel, aarde en de zee,
het zichtbare en onzichtbare,
uit het niets geschapen,
Gij hebt voor het leven van de mens en dier,
vanaf het begin gewassen en bomen laten
groeien
die, ieder volgens hun soort, vruchten
dragen.
Gij hebt in uw milde liefde gewild,
dat de gewassen tot voedsel dienen van al
wat leeft.
Maar dat niet alleen,
doch ook tot geneesmiddel voor de zieken
en tot vreugde van reuk en smaak.

Wij bidden U, dat Gij deze gewassen,
kruiden en vruchten, in Uw mildheid wilt
zegenen +
Dat zij een voor ons een teken worden
van uw wijsheid en genade,
heilzaam voor de gezondheid van lichaam en
ziel,
belofte van het komend Paradijs.
Door onze Heer Jezus Christus, Uw Zoon,
die met U leeft en heerst

en één boomvrucht. Het getal zeven is symbolisch voor de volheid. Op de dag vóór het zegenen van de boeketten zie je velen langs paden, veldwegen en bosranden kruiden voor de kroedwusj verzamelen. De samenstelling heeft meestal met de persoonlijke voorkeur van de plukker te maken.

Geneeskruiden

Als geneeskruiden worden doorgaans de witte bloempjes van het duizendblad gekozen en de gele knopjes van het boerenwormkruid. Dit waren oeroude volksgeneeskruiden. Het volk gebruikte duizendblad hoofdzakelijk als bloed-reinigend middel. Boerenwormkruid was algemeen bekend vanwege de worm verdrijvende kracht, zowel voor mens als dier.

Onweerskruiden

De populairste onweerskruiden zijn alsem, leverkruid en wilde marjolein. Alsem was al in de grijze oudheid bekend als onheilwerende plant. Nadat ze door het vuur verteerd was, zou ze alle rampspoed keren. Met eenzelfde doel werd ook leverkruid gebruikt, in sommige Limburgse dialecten, hòmmeelskroed genoemd. Dit is geen bijgeloof, maar vertrouwen op de voorspraak van Maria voor mensen die bij een noodweer vroeger angst en beven uitstonden. Blikseminslag in een boerderij die met stro was bedekt, was voldoende om in enkele uren tijd een hele buurtschap straatarm te maken.

in de eenheid van de H. Geest
God in de eeuwen der eeuwen.
Amen.

Met dank aan de vele vrijwilligers van de IVN-Meerssen, die ieder jaar de kruiden voor de Kroedwusj plukken en volgens "recept" bundelen.

Informatie IVN-Meerssen:
Willy Sovelsberg
043-364 49 55

Meerssen
15-8-2014

Kroedwusj

Kroon op werk excursie Rondje Pontje d.d. 18 juni 2015.

Arie Bons en Gerda Broere mochten 13 volwassenen en 2 kinderen welkom heten bij de loswal in Rhenen. In tegenstelling tot voorafgaande keren, was de opkomst nu geweldig. Ook het weer werkte mee, dus in feite was de excursie daarmee al voor de helft geslaagd.

De bermen vertoonden hun veelkleurige bloemenpracht en maakten de tocht daardoor tot een vrolijk feest. Een van de deelnemers, Rien de Groot, wist veel over geneeskrachtige kruiden te vertellen en hoe die vroeger toegepast werden. Hij vertelde mij dat in Limburg en Brabant die oude gebruiken nog altijd in ere gehouden worden.

Deze week belde hij mij op met de vraag of wij, Arie en ik, belangstelling hadden voor Kroedwusj. Hij wilde ons daarmee bedanken voor de excursie, waarvan hij erg genoten had. Speciaal voor dit doel ondernam deze 78-jarige man een rit van één uur in de auto. Vol enthousiasme vertelde hij hoe leden van het IVN Meerssen de benodigde kruiden verzameld hadden en daarvan 700 boeketten Kroedwusj samenstelden. Zijn passie wil ik graag met u delen.

De Kroedwusj is een Limburgs gebruik.

De kruidenbundel met zeven verschillende planten werd vroeger als bescherming tegen ziektes, onweer en andere plagen gebruikt. Volgens de traditie bleven deze zeven kruiden achter in het graf van Maria. Het getal zeven wijst op de Drie-eenheid Vader, Zoon en Geest en de vier evangelisten. Het kruidenboeket, samengebonden met een zeven el, ongeveer 69 cm, lang blauw lint werd boven de huis- en staldeuren opgehangen. Bij ziekte van het vee werd het windsel om de hals van het dier gebonden, in de hoop dat het de genezing zou bevorderen. Bij onheil werden een paar takjes van het boeket op het haardvuur geworpen. (Rien de Groot. ridegroot@onsbrabantnet.nl, Best: 27 aug. 2015).

Het Recept (IVN Meerssen) Zeven veldkruiden, granen. Waarbij twee graansoorten: Spelt, gerst, rogge, Haver of tarwe.

Geneeskrachtige: Duizendblad, Guldenroede, Boerenwormkruid en Bijvoet.

Onweer werende: Koninginnekruid en het Walnotenblad, dit laatste bestaat uit 7 deelbladeren, er wordt gezegd: de bliksem slaat nooit in een Notenboom. www.bhic.nl/uden.

De ruikers werden en worden op de Hoogfeestdag 15 Augustus, Maria ten Hemelopneming, onder de Plechtige H.Mis met veel wierook en wijwater gezegend en aan de kerkgangers uitgedeeld. Thuis opgehangen werd bij naderend onheil een takje in het vuur geworpen. In Uden en Oerle werd (en in Leenderstrijp nu nog) op 24 Juni een Sint Jan tros gemaakt. Deze bestaat uit 8 kruiden. Met planten waarvan het 1e woord begint met: Johannes. Deze tros werd buiten boven de zeil (achterdeur) opgehangen. Het oude boeket werd verbrand, bekend als het Sint-Jansvuur.

Arie Bons, ook schipper van de fietspont in Rhenen, heeft vanmorgen de Kroedwusj in ontvangst genomen en opgehangen aan de boot. Baat het niet dan schaadt het niet. In elk geval kan het geen kwaad voor een behouden vaart en het geeft ons het gevoel dat we iets aan het noodlot kunnen doen. Leuk om belangstellenden te vertellen over deze oude gebruiken en dat deze kruiden langs de bermen en dijken te vinden zijn. Bij "NatuurWerkt" word ik "moeder-overste" genoemd. Vandaar misschien mijn liefde voor deze Roomse gebruiken.

Gerda Broere-Mientjes

H. HARDEMAN B.V. Webshop

AL UW BOUW- EN IJZERMATERIALEN EENVOUDIG DIGITAAL BESTELLEN WANNEER HET U UITKOMT.

Bij en Toe <ul style="list-style-type: none"> Beton Loodplaten Wegvoerscheidplaten Hardvoerscheidplaten Wegvoerscheidplaten 	Verboven en Nieuwboven <ul style="list-style-type: none"> Bouwplaten / Dakplaten Zakkenlijstplaten Scheerplaten Kalkstofdaken Wegvoerscheidplaten Hout- en plaatmateriaal Schuttenplaten
Dak en Gevel <ul style="list-style-type: none"> Damwiel profielen Wegvoerscheidplaten Hardvoerscheidplaten Sandwichpanelen Dakopbouwplaten Kalkstofdaken Kalkstofdaken Lichtplaten en schermen Wegvoerscheidplaten 	Staalprofielen (2 m, 3 m en 6 m) <ul style="list-style-type: none"> I-beem U-profiel K-walprofiel H, L, U, en T-profiel Plaat Speciaal buidelenbedrijf

• Deskundige adviseurs direct aan de lijn
 • Levering meestal binnen 24 uur
 • Geen bezorgkosten boven € 200,00 (excl. BTW)
 • Levering met zelflopende vrachtwagens

www.hardeman.nl/webshop

GROOTHANDELSPRUIZEN
 10.000 ARTIKELN OP VOORRAAD

H. Hardeman B.V.
 Postbus 376
 3900 AJ Veenendaal

Generaatsstraat 27a
 Industrieterrein 'Nijerkamp'
 Veenendaal

tel.: (0318) 52 17 00
 Fax: (0318) 52 04 18
 www.hardeman.nl

Paddenstoelenexcursie

Het was een fantastische wandeling, met ongeveer toch 35 personen. Iedereen, van jong tot oud heeft genoten. Er kwamen er van ver, o.a. uit Rotterdam, Vlaardingen en Goeree Overflakkee. Alles werkte mee en we hebben de meest fantastische paddenstoelen gezien!

Aly van Eijk

DISSEL B.V.
 Groothandel in Sanitair & Installatiematerialen

MARK *Pul* TUINEN

Bundelzwam

Restore
 kringloop

- hergebruik spaart grondstoffen
- koopjeskans voor mensen met een kleine beurs
- sociale werkgelegenheid voor 100 mensen

Brengen, recyclen, snuffelen en slagen

• winkelen en brengen
 Korenbloemstraat 12
 3772 GK Barneveld
 0342 - 49 09 07

• ophalen goederen
 0900 - 123 8 123

www.restorekringloop.nl @RestoreKringlp /RestoreKringloop

Spiegelkje bij paddenstoelen

Heksenboter

Grote sponszwam

Werkgroep weidevogelbescherming

Promotiemateriaal werkgroep weidevogelbescherming

We hebben dit jaar hard gewerkt aan een nieuwe stand voor de promotie over onze weidevogels en weidevogelbescherming.

Op 19 september is deze bij de Oogstfair voor het eerst gepresenteerd. De banner en het spandoek zijn versierd met foto's van Eric Wander.

Roelof de Jong

Stand werkgroep weidevogelbescherming

EkoPlaza®

Uw biologische supermarkt
in Veenendaal

Ook voor uw glutenvrije -
en dieetproducten.

EkoPlaza,
Pr. Bernhardlaan 1, Tel. 0318-516537

Lid of donateur worden

U kunt het werk van de IVN-afdeling Veenendaal - Rhenen en omstreken steunen door lid of donateur te worden. Als lid of donateur bent u van harte welkom bij onze activiteiten.

Als lid ontvangt u naast het Groene Blad, dat minimaal 4 keer per jaar verschijnt, ook het kwartaalblad "Mens en Natuur" van de landelijke IVN vereniging. Donateurs ontvangen alleen het Groene Blad.

Leden betalen € 22,- per jaar
Donateurs minimaal € 17,50 per jaar

IBAN: NL95 INGB 0004 7381 18

Aanmelding: met volledige adresgegevens, telefoonnummer en uw e-mail adres.

Opzegging: vóór 1 december.
Adreswijziging: zo spoedig mogelijk

Aanmelding, opzegging en woon-/e-mailadres wijziging via <https://www.ivn.nl/afdeling/veenendaal-rhenen.eo/ivn-info/ledenadministratie>, vul het betreffende formulier in en stuur deze naar het daarop aangegeven adres.

Activiteiten

Van 21 mei t/m 11 september

Voor informatie over deze activiteiten: <https://www.ivn.nl/afdeling/veenendaal-rhenen/activiteiten>

za 03 okt - 14:00 uur	Grebbeberg/Laarsenberg
za 17 okt - 14:00 uur	Holle boom
wo 21 okt - 14:00 uur	Oma-, opa- en kleinkinderen-tocht - Herfst

Nieuwe leden en donateurs

Mevr. Jacqueline van Veen-Stutvoet, Renswoude
Mevr. Janneke van den Brink, Veenendaal
Dhr. Gert Oudshoorn, Veenendaal

Contributie- en donatiebetaling 2016

VERHOOGING CONTRIBUTIE- en DONATIEBEDRAG

In de Algemene Ledenvergadering van 2015 is op voorstel van het bestuur besloten om de contributie- en donatiebedragen voor 2016 en 2017 aan te passen. Met ingang van het nieuwe verenigingsjaar bedraagt de contributie € 22 en is het minimale donatiebedrag € 17,50. (Voor het jaar daarna zijn de bedragen respectievelijk € 24 en € 20).

AANLEIDING

IVN is een landelijke vereniging met plaatselijke afdelingen. Sinds enige jaren is IVN bezig om het ledenbeleid te harmoniseren en toe te groeien naar landelijk lidmaatschap:

IVN is een landelijke organisatie. Verschillen in lidmaatschap tussen landelijk en lokaal passen daar niet bij. Er is behoefte aan landelijke zichtbaarheid en lokale ondersteuning bij ledenwerving. Een eenduidig beeld naar buiten is daarvoor belangrijk. Een situatie met verschillende lidmaatschapsvormen zorgt voor onduidelijkheid. Het Landelijk Bestuur adviseert afdelingen toe te werken naar een minimumcontributie van € 24 per jaar (bepaald op basis van contributies van vergelijkbare groene organisaties), die ook wordt gehanteerd voor leden die zich via de website of bij campagnes aanmelden.

NIEUWE BEDRAGEN

In de komende 2 jaar wordt het lokale contributiebedrag gelijkgetrokken aan het landelijke en wel als volgt: In 2016 is het contributiebedrag € 22 en in 2017 is dat € 24

Parallel aan de verhoging van het contributiebedrag is ook de minimum donatiebijdrage verhoogd. In 2016 is de minimale donatiebijdrage € 17,50 en in 2017 is dat € 20.

Begin 2016 zullen de contributiebriefjes verspreid worden met het verzoek om het dan geldende contributiebedrag van € 22 over te maken op de rekening van onze IVN-afdeling. Voor de donateurs geldt dan een minimumbijdrage van € 17,50.

Ook voor vroege betalende leden (in 2015 betalen voor het nieuwe verenigingsjaar) gelden deze nieuwe bedragen!

AANVULLENDE INFORMATIE

Voor vragen of aanvullende informatie over de bedragen of betalingen kunt u terecht bij de penningmeester Jan van 't Veer, email: penningmeester@ivnveenendaal-rhenen.nl. Tel.: 0318-526850.

Voor vragen over de ledenadministratie aanmelden, adreswijzigingen of opzeggen kunt u terecht bij dhr. Francis van de Linden, e-mail: ledenadministratie@ivnveenendaal-rhenen.nl, Tel.: 0318-522583

INDIEN ONBESTELBAAR:
BENEDENEIND 2A
3902 HH VEENENDAAL

